

Catalunya (pàgs. 71-94), preses del llibre *Poetes catalans del segle XVI i XVII*, preparat per Díaz-Plaja amb la col·laboració de Martí de Riquer (pàg. 74 n.), són molt elementals, i fan referència únicament a Vicenç Garcia, Francesc Fontanella i Josep Romaguera.³ Dins les divagacions *Pre-romanticisme i pre-renaixença* (pàgs. 95-115) hauriem volgut la inclusió d'*Una polèmica sobre el català a les darreries del segle XVIII*, ben interessant.⁴

La literatura moderna no és més ben representada: uns articles de circumstàncies sobre Verdaguer (*La geografia poètica de Verdaguer*, pàgs. 119-127) i Guimerà («*Terra baixa* a mig segle», pàgs. 131-138), unes reflexions sobre *Ritme i rima en la prosa de J.-V. Foix* (pàgs. 197-207) i unes *Notes sobre el modernisme a Catalunya* (pàgs. 141-193), amb les quals aclareix que «a Catalunya matineja un interès pel fenomen "final de segle", la traducció estètica del qual, entre nosaltres, constitueix el modernisme»; «que aquests indicis influeixen a Madrid a través d'un grup d'escriptors-pont interessats en la vibració espiritual de Catalunya», i que «Rubén Darío es beneficia d'aquesta preparació espiritual per fer triomfar el modernisme en la literatura espanyola» (pàg. 193).

Josep MASSOT i MUNTANER

MIQUEL COLL I ALENTORN: *La llegenda de Guillem Ramon de Montcada*. Barcelona, Aymà, S. A., 1958. 160 pàgs. («Guió d'Or», XII.)

L'existència i l'abast d'una literatura heroica en vers, autòctona o no, constitueix un dels molts problemes interessants que la nostra literatura medieval té plantejats. Sembla que els estudis sobre onomàstica, sobre referències èpiques contingudes en l'obra dels nostres trobadors i dels nostres cronistes, els documents d'arxiu, els textos poètics prosificats a les cròniques la postulen, ja, d'una manera definitiva. Ara: aquests textos poètics prosificats, que, no cal ni dir-ho, són els que més ens interessen, han estat interpretats de molt diversa manera, sempre, però, partint d'idees preconcebudes. Un bon mètode per a arribar a conclusions més o menys segures podria ésser intentar de fixar-ne l'abast temàtic. Així, podríem veure que alguns són estrictament informatius, és a dir, per dir-ho amb mots de Menéndez Pidal, veritables «cantares noticieros»; d'altres, en canvi, oferirien elements essencialment lle-

després d'*Atach*; pàg. 29, r. 2: *aurà*; cal llegir *aurà*, etc. Per veure de quina manera repeteix els seus articles Díaz-Plaja, veg. *Una aportación al estudio de la técnica escénica tradicional*, «Estudios dedicados a Menéndez Pidal», VI (Madrid 1956), 328-337, i *Una aportación al estudio de la técnica escénica medieval*, «Estudios Escénicos», I (1957), 7-26.

3. En els textos que hom publica, igual que en els comentats en la nota anterior, hom adverteix una modernització de l'ortografia una mica estranya; mentre trobem escrit: «en un *bosch*», trobem també: «al gran Felip i a sos camps» (pàg. 81). Hi ha algunes errades evidents: *Ol* en comptes de *Oh* (pàg. 81); *crístallina* en comptes de *crístal·lina* (pàg. 86). A la pàg. 83 cal indicar d'on procedeix el sonet *A l'expressiva senzillesa de la llengua catalana*. A la pàg. 94, n. 27, hom dona com a significat de *Sciïa*, 'nom d'un centaure', tot i que a la pàg. 93, n. 19, hom explica *Caribdis* com a 'deessa que donava nom a un escull perillós per als navegants'.

4. Publicat dins *EUC*, XVIII (1933), 182-208.

gendaris i tradicionals. Tal fóra el cas del relatiu a l'engendrament de Jaume I, del qual coneixem dos estats d'evolució prosificats, respectivament, en les cròniques de Desclot i de Muntaner, o el del relatiu a Guillem Ramon de Montcada, que acaba d'ésser estudiat per Miquel Coll i Alentorn.

Aquest estudi, fet amb la precisió i la seguretat a què l'autor ens té acostumats, ofereix un doble interès: 1) presentar una llegenda, de la qual posseïm documentació des del moment que tot just s'insinuava i que recolza en la confusió de dos personatges històrics homònims; 2) demostrar que fou objecte d'una elaboració poètica poc després dels fets, i que aquesta primitiva versió fou refosa almenys una vegada; d'ambdós textos posseïm restes, respectivament, en les cròniques de Desclot i de Francesc. Abans de tot, Coll fixa els fets estrictament històrics: la personalitat del senescal Guillem Ramon de Montcada; la del nét d'aquest, el vescomte Guillem Ramon de Montcada; l'assassinat de l'arquebisbe de Tarragona, Berenguer de Vilademuls, comès pel vescomte; els motius i les conseqüències de l'assassinat. Una d'aquestes conseqüències fou la creació d'una llegenda, que «demostra un sentit exculpatori i té com a base la confusió entre les personalitats dels dos Guillems Ramons de Montcada»; el seu procés de desenrotllament és estudiat a través de les versions de Desclot, Francesc, el *Flos Mundi*, Bernat Mallol, la *Genealogia dels reis d'Aragó e de Navarra e comtes de Barcelona*, Tomic. Les conclusions a què l'autor arriba són les següents: «en un moment indeterminat, que hem de situar aproximadament a mitjan segle XIII, es produeix una confusió entre les persones homònimes del gran senescal i de l'assassí de Berenguer de Vilademuls. Això havia de crear més d'un conflicte i sobretot una situació incomodíssima als monjos de Santes Creus, que tenien Guillem Ramon de Montcada pel seu fundador i custodiaven zelosament les seves despulles. Calia cercar atenuants al crim que hom es veia obligat a imputar a un home que, per altra banda, apareixia tan benemèrit. I d'ací va néixer la llegenda: hom va atribuir a Guillem Ramon de Montcada el mèrit insigne d'haver donat lloc a la unió de Catalunya i Aragó, hom va posar al compte del pobre arquebisbe una conducta provocativa i inclement, i hom va donar a la fundació de Santes Creus una significació expiatòria. El monjo i el joglar, com ha ensenyat Joseph Bédier, col·laboren, sens dubte sota la influència de la poderosa família dels Montcada, en la confecció i la difusió de la llegenda, i, en vers o en prosa, en vulgar o en llatí, oralment o per escrit, aquesta roda per carrers i places, per cambres i tinells, i va desdoblant-se en variants i enriquint-se amb nous episodis, i acaba atraient a la seva òrbita d'altres llegendes satèl·lits, probablement preexistents, com la de la batalla de Fraga o com la de Mir de Biern». La llegenda, fixada en el darrer quart del segle XV, no ofereix noves elaboracions en les obres de Turell, del fals Puigpardines i de Beuter. Al final del segle XVI, Diago ja l'analitza amb ulls d'erudit.

En apèndix, Coll publica la versió de la llegenda de Bernat de Mallol, segons la lletra del ms. 182 de la Biblioteca Pública de Tarragona.

Joaquim MOLAS